

Ongelijkheidsmaatstaven

Deze bijlage beschrijft welke internationaal erkende maatstaven er zijn voor vermogensongelijkheid.

In september 2018 zijn discussienotities opgesteld, waaronder door SCP²⁹⁸ respectievelijk CPB²⁹⁹) als input voor een expertgesprek met Eerste Kamerleden over vermogensongelijkheid waarin helder uiteen wordt gezet welke manieren er zijn om vermogensongelijkheid te meten.

Het CBS monitort al sinds enige tijd de ongelijkheid in inkomen en vermogen (zie bijvoorbeeld [StatLine](#)). In juni 2018 verscheen het CBS-artikel "Meten van inkomen en inkomensongelijkheid"³⁰⁰ waarin op basis van vakliteratuur een overzicht wordt gegeven van de wereldwijd meest gebruikte ongelijkheidsmaatstaven, met bijhorende voor- en nadelen, evenals grafische manieren om ongelijkheid van een verdeling te tonen. In het CBS-artikel wordt het volgende aangegeven *"Er bestaat een brede waaier van ongelijkheidsmaten, veel gebruikte maten zijn de Gini-coëfficiënt, de Theilcoëfficiënt en de ratio 80/20. Verschillende inzichten liggen CBS aan deze maten ten grondslag, waardoor ze verschillende eigenschappen hebben. Een nadeel van alle maten is dat ze de inkomens- (of vermogens)verschillen reduceren tot een enkel kengetal. Dat is een verregaande vereenvoudiging die hoe dan ook de werkelijkheid geweld aan doet. Vaak wordt er daarom voor gekozen om de ongelijkheid met verschillende ongelijkheidsmaten te beschrijven"*. Het SCP geeft in zijn rapportage uit 2018 aan dat *"de keuze voor een indicator om de ongelijkheid van de verdeling van vermogen te kwantificeren een keuze impliceert voor een deel van de verdeling waar men de nadruk op legt, en heeft gevolgen voor de ontleedbaarheid van de ongelijkheid"*.

Criteria voor ongelijkheidsmaatstaven

Op basis van literatuuronderzoek maken het CBS en het SCP overzichten van criteria voor ongelijkheidsmaten.

1. **Schaalinvariantie**. Dit houdt dit in dat vermenigvuldiging van ieder vermogen (of inkomen) met eenzelfde constante de mate van ongelijkheid onveranderd laat. Als alle vermogens gelijk zijn dan is de waarde van de ongelijkheidsmaat nul. Bij een ongelijke verdeling dient de maat een positieve waarde te hebben.
2. **Pigou-Dalton criterium**: de ongelijkheidsmaat moet groter worden indien vermogen wordt overgeheveld van een armer naar een rijker huishouden. Omgekeerd dient de maat kleiner te worden wanneer vermogen wordt overgeheveld van een rijker naar een armer huishouden, maar zo dat de rijkere niet armer wordt dan de armere.
3. **Symmetrie**: als huishoudens van plek wisselen blijft maatstaf gelijk
4. **Decompositie van de ongelijkheidsmaat** heeft betrekking op de (gewenste) eigenschap dat de totale vermogensongelijkheid van een populatie kan worden uitgedrukt als de som van de ongelijkheid binnen subgroepen en de ongelijkheid tussen de subgroepen
5. **Kan omgaan met negatieve waardes en vast bereik** bijv 0-1 voor goede interpretatie en vergelijkbaarheid

²⁹⁸ [Vermogens\(ongelijkheid\): definities en meetmethoden | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#)

²⁹⁹ [Zie https://www.cpb.nl/publicatie/indicatoren-vermogensongelijkheid](https://www.cpb.nl/publicatie/indicatoren-vermogensongelijkheid)

³⁰⁰ [Bos, Van den Brakel en Otten, 2018](#)

Het CBS en het SCP maken onderscheid in de onderstaande ongelijkheidsmaten. Deze voldoen allemaal aan de eerste 4 criteria alleen verschillen ze op het 4^e en 5^e criterium.

Ongelijkheidsmaatstaven

Midden van de verdeling

- *De Gini-coëfficiënt*

De Gini-coëfficiënt is de meest gebruikte methode om ongelijkheid te meten en voldoet aan alle criteria. Een Gini-coëfficiënt van 1 betekent dat 1 huishouden al het vermogen heeft (volledig ongelijk) en een Gini-coëfficiënt van nul betekent dat al het vermogen volledig gelijk is verdeeld over huishoudens. De Gini-coëfficiënt geeft enerzijds een mooie samenvatting en maar heeft ook nadelen. **De Gini-coëfficiënt is vooral gevoelig voor het midden van de verdeling en minder voor wat er gebeurt bij de top en bodem van de verdeling.** De coëfficiënt voldoet tot op zekere hoogte aan decompositiecriterium 5 (zie Bos et al., 2018). In een verdeling met veel negatieve waarden (zoals de vermogensverdeling) overschat de Gini de ongelijkheid en de waarde kan zelfs boven de 1 uitkomen. Het CBS normaliseert gebruikt daarom sinds enkele jaren een op vakliteratuur gebaseerde methode om de Gini te normaliseren. De genormaliseerde Gini ligt altijd tussen 0 en 1. Nadeel van normaliseren is dat het ten koste gaat van internationale vergelijkbaarheid, maar dat is alleen al vanwege bron- en definitieverschillen af te raden. Als de interesse uitgaat naar de staarten van de verdeling van de vermogensongelijkheid, de hele lage en de hele hoge vermogens, kunnen betere, andere maatstaven worden gebruikt.

Top van de verdeling

- *De Theil coëfficiënt*

Deze coëfficiënt legt meer **nadruk op de bovenkant van de verdeling** dan de Gini en decompositie is mogelijk, maar is weer moeilijker te interpreteren dan de Gini omdat er geen maximum is. De nadruk op de bovenkant komt doordat het aandeel van iedere waarneming wordt gewogen, waardoor veranderingen van hoge vermogens relatief zwaar meetellen omdat ze een groter aandeel hebben. Probleem is dat Theil-coefficient niet goed kan omgaan met negatieve waarden. Er is voor het omgaan met negatieve waarden in de Theil coëfficiënt een methode beschikbaar (Bos et al., 2018), die echter weer is af te raden bij veel negatieve waarden.

- *Robin Hood index*

Deze geeft aan welk deel van het totale vermogen **van de rijke naar de arme helft** moet om gelijkheid te krijgen. Het is een aantrekkelijk maat vanwege de eenvoudige interpretatie. Bovendien voldoet de maat aan alle criteria en kan dus ook omgaan met negatieve waarden (Van den Brakel en Lok, 2021). Het CBS publiceert regulier over deze maat op StatLine.

- *Vermogensaandeel van top 10%/1%/0,1%*

Ook deze maatstaf kijkt naar de top en heeft als voordeel herkenbaarheid, maar kan niet goed omgaan met negatieve waardes, want bij meenemen negatieve waardes kan de top meer dan 100% van het netto vermogen bezitten. Daarnaast ligt de focus op een beperkt stuk van de vermogensverdeling, niet alle vermogens worden meegenomen.

Onderkant van de verdeling

- *De gemiddelde logdeviatie*

De gemiddelde logdeviatie lijkt erg op de Theil-coëfficiënt, maar legt juist de nadruk op de onderkant van de verdeling. In tegenstelling tot de Theil-coëfficiënt vindt er geen weging plaats van de waarneming waardoor het vermogen van de bovenkant niet zwaarder wordt meegewogen.

- *Aandeel cumulatief netto vermogen van nul*
Onderkant in beeld brengen door aan te geven welk percentage aan de onderkant cumulatief een netto vermogen van nul heeft.

Overig

- *De Atkinson Inequality Index*
Vergelijkbaar met de Gini-coëfficiënt qua eigenschappen, behalve dat er expliciet een keuze wordt gemaakt welke groep meer gewicht krijgt dan een andere groep. De uitkomst is daarom subjectief, afhankelijk van de weging die je per groep kiest.

Tabel 6 Overzicht eigenschappen van aantal ongelijkheidsmaatstaven³⁰¹

	Nadruk op	Ondergrens	Bovengrens	Decompositie	Negatieve waarden
Gini-coëfficiënt	midden	0	1	nee	ja
Aandeel top 10%/ top 1%	bovenkant	0	100%	nee	nee
Theilcoëfficiënt	bovenkant	0	$\ln(N^1)$	ja	nee
Robin Hood index	bovenkant	0	1	ja ²	ja
Gemiddelde logdeviatie	onderkant	0	$\ln(N^1)$	ja	nee

1) N is de omvang van de populatie

2) onder bepaalde voorwaarde

³⁰¹ Zie voor complete tabel CBS [Bos, Van den Brakel en Otten, 2018](#)